

2017

Ammatillinen osaaminen työhyvinvoinnin osana - kyselytutkimus terveysalan opettajille

Hyvärinen Kari

Tieteelliset aikakauslehtiartikkelit

© Hoitotieteiden tutkimusseura HTTS ry

All rights reserved

<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/6765>

Downloaded from University of Eastern Finland's eRepository

Ammatillinen osaaminen työhyvinvoinnin osana – kyselytutkimus terveystieteen opettajille

KARI HYVÄRINEN

TtM, psh, lehtori
Metropolia ammattikorkeakoulu

TERHI SAARANEN

TtT, dosentti, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto
Hoitotieteen laitos

KERTTU TOSSAVAINEN

THT, professori emerita
Itä-Suomen yliopisto
Hoitotieteen laitos

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata terveystieteen alalla työskentelevien opettajien kokemuksia henkilökohtaisesta ja työyhteisönsä työhyvinvoinnista. Lisäksi selvitettiin vastaajien tyytyväisyyttä ammatilliseen osaamiseensa ja sen yhteyttä työhyvinvointiin. Kohderyhmän muodostivat kuuden ammattikorkeakoulun ja yhdentoista ammatillisen oppilaitoksen terveystieteen alalla työskentelevät opettajat. Tutkimuksen vastausprosentti oli 38% (n=250). Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Terveystieteen opettajien työhyvinvointi-indeksi-kyselylomakkeella. Määrällinen aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin.

Osallistujat arvioivat henkilökohtaisen työhyvinvointinsa pääsääntöisesti paremmaksi kuin työyhteisönsä työhyvinvoinnin. Ammatillisissa oppilaitoksissa opettajat olivat tyytymättömiä vuorovaikutusosaamiseensa, kuten erityistilanteiden kohtaamistaitoihin. Ammattikorkeakouluissa oltiin tyytymättömiä atk- ja opetustekniseen osaamiseen. Oman koulutuksen riittävytydellä ja mahdollisuuksilla hyödyntää omia kykyjään työssä oli eniten yhteyttä työhyvinvointiin. Ammatillisissa oppilaitoksissa opettajan tutkimus- ja eettisellä osaamisella oli yhteyttä henkilökohtaiseen työhyvinvointiin. Ammattikorkeakouluissa atk- ja opetusteknisillä taidoilla ja vuorovaikutusosaamisella oli eniten yhteyttä henkilökohtaiseen työhyvinvointiin. Tulokset vahvistavat käsitystä, että ammatillinen osaaminen ja sen kehittäminen ovat merkittäviä työhyvinvoinnin osatekijöitä. Tuloksia voidaan

ABSTRACT

A teacher's professional competence as part of occupational wellbeing – A questionnaire survey for Finnish health care teachers

*Kari Hyvärinen MNSc, RN, Senior Lecturer
Terhi Saarainen Docent, PhD, RN, PHN,
Senior Lecturer
Kerttu Tossavainen PhD, Professor emerita*

The purpose of this study was to describe the health care teachers' experiences of their occupational wellbeing and the occupational wellbeing of their work community. Moreover, the research describes the respondents' contentment with their professional competence and whether it bears any relation with the respondents' occupational wellbeing. The target group consisted of Finnish health care teachers in 6 universities of applied sciences and in 11 vocational institutions. The response rate of the survey was 38% (n=250). The survey data were acquired using the Internet-based Well-being at Your Work Index questionnaire. The quantitative data were analysed using statistical methods.

The respondents assessed their own occupational wellbeing higher than the occupational wellbeing of their work community as a whole. Teachers in vocational institutes were less content with their interaction skills such as ability to cope in complex situations with students. In the universities of applied sciences, the respondents were least satisfied with their skills concerning IT (information technology) and educational technology. The teacher training as well as teachers' opportunities to use their skills in teaching were seen to bear positive connection

hyödyntää ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen johtamisessa sekä opettajan koulutuksessa.

Avainsanat: työhyvinvointi, osaaminen, koulutus, ammattikorkeakoulu, terveysala, opettajat

with occupational wellbeing. In vocational institutions, research skills and ethical competence had a positive connection with the respondents' occupational wellbeing. In the universities of applied sciences, skills concerning IT and educational technology as well as interaction skills had a positive connection with the respondents' occupational wellbeing. These results support the conception that professional competence and the development of it are significant elements of occupational wellbeing. The results can be utilised in teacher education and in the management of vocational institutions and universities of applied sciences.

Key words: occupational wellbeing, competence, education, university of applied sciences, health care, teachers

Mitä tutkimusaiheesta jo tiedetään?

- Ammatillinen osaaminen koetaan tunteena työtehtävistä selviytymisenä ja työn sopivana vaativuutena, ja se on tärkeä työhyvinvointia lisäävä ja ylläpitävä tekijä.
- Terveysalalla työskenteleviltä opettajilta odotetaan ammatillista erityisosaamista kahdelta laajalta osaamisalueelta, terveydenhuoltoalan sisällöistä ja pedagogiikasta. Työelämän osaamisvaatimukset ovat entisestään lisääntymässä, mikä saattaa vaikuttaa työhyvinvointiin sitä heikentävästi tai vahvistavasti.
- Ammattikorkeakoulujen opettajia on Suomessa tutkittu enemmän kuin ammatillisten oppilaitosten opettajia.

Mitä uutta artikkeli tuo?

- Terveysalalla työskentelevien opettajien tyytyväisyydellä ammatilliseen osaamiseen oli yhteyttä yksilön omaan ja työyhteisön työhyvinvointiin. Kokemukset mahdollisuuksista hyödyntää omia kykyjään työssä ja kokemukset opettajan tehtäviin liittyvän koulutuksen riittävydestä olivat vahvimmin yhteydessä työhyvinvointiin.
- Ammattikorkeakoulujen opettajat olivat ammatillisten oppilaitosten opettajia tyytyväisempiä vuorovaikutusosaamiseensa. Ammatillisten oppilaitosten opettajat olivat vastaavasti tyytyväisempiä työssä tarvitsemaansa kielitaitoon.

Mikä merkitys tutkimuksella on hoitotyön koulutukselle?

- Tutkimus vahvistaa käsitystä, että ammatillinen osaaminen on merkittävä työhyvinvointia edistävä ja ylläpitävä tekijä. Tämä on tärkeää huomioida terveysalan oppilaitosten henkilöstöjohtamisessa.
- Terveysalalla työskentelevien opettajien perus- ja täydennyskoulutuksissa tulisi huomioida opettajien työn eroavaisuudet eri koulutusasteilla, kuten ammattikorkeakoulujen opettajien tutkimus- ja kehittämistoiminta ja ammatillisten oppilaitosten opettajien toiminta erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa.

Tutkimuksen lähtökohdat

Käsitteitä työhyvinvointi ja ammatillinen osaaminen käytetään erilaisissa merkityksissä riippuen tutkimuksen tavoitteista, kontekstista, tieteenalasta ja tutkimuksen eri painopistealueista. Työhyvinvointi määritellään mielekkääksi ja sujuvaksi toiminnaksi terveyttä ja työuraa tukevassa työympäristössä ja työyhteisössä (STM 2016, Työterveyslaitos 2016). Työhyvinvoinnin saavuttamista ja edistämistä määritellään muun muassa voimavara- ja kuormitustekijöiden tasapainona (ks. Saaranen ym. 2016, 313). Tässä tutkimuksessa vastaajien työhyvinvointia tarkasteltiin yksilö- ja työyhteisötasoilla.

Ammatillinen osaaminen tarkoittaa esimerkiksi koulutuksen ja työ- ja elämänkokemuksen avulla saavutettua, arkipäivätaidot ylittävää osaamista ja taitoa sekä itsenäistä kykyä suoriutua tehtävistä ja toteuttaa itseään. Ammatillinen osaaminen on yhteydessä työn ja terveyden vuorovaikutukseen. Sen hankkiminen ja ylläpitäminen edellyttävät työntekijältä riittävää terveyttä ja motivaatiota, ja se menetetäänkin vain sairastumisen myötä. (Kasvio 2010, Tengland 2011.) Yksilön ja koko työyhteisön työhyvinvointia, työterveyttä ja voimavaroja edistävät työntekijän mahdollisuudet hyödyntää omaa ammatillista osaamistaan työssään ja työyhteisössä, työn tarkoituksenmukainen itsenäisyys sekä onnistumisen kokemukset (STM 2016, Työterveyslaitos 2016).

Tyytymättömyyttä ja työperäistä stressiä aiheutui Aderan ja Bullockin (2010) mukaan silloin, kun opettajat kokivat ammatillisen osaamisensa riittämättömiksi toimiessaan haastavasti käyttäytyvien opiskelijoitten kanssa. Tämä myös heikensi opettajien työhyvinvointia sekä halua sitoutua työpaikkaan ja opettajan työhön. Pitkäaikainen stressi voi johtaa voimavara- ja kuormitustekijöiden epätasapainoon ja aiheuttaa työuupumusta ja työkyvyttömyyttä, mikä heikentää entisestään omien kykyjen ja osaamisen hyödyntämistä työssä. Korkeakoulu-

opettajilla uupumusta aiheuttivat omaan työhön ja työelämään liittyvien päätösten- tekomahtollisuuksien väheneminen sekä kokemukset jatkuvasta alisuoriutumisesta työssä suhteessa omaan osaamiseen. (Watts & Robertsson 2011, Työterveyslaitos 2016.) Työn aiheuttama stressi ja työn tehostaminen eivät välttämättä ole työhyvinvoinnin kanssa keskenään ristiriidassa. Riittävän korkeat osaamisvaatimukset ja työn haasteet saattavat jopa vahvistaa opettajuutta (Holopainen ym. 2007).

Ammatillisen osaamisen ja työhyvinvoinnin yhteydestä on Mäkinien ym. (2014) mukaan vähän tutkimustietoa. Tutkimustietoa tarvitaan myös terveysalan oppilaitosten opettajien työhyvinvoinnista. Tiedonhaussa (Cinahl, Eric ja PubMed) aiheesta viimeiseltä kymmeneltä vuodelta (2007–2016) hakusanayhdistelmillä Nurse Teacher, Nurse Educator, Well-being, Professional Competence) ilmeni, että tutkimusta varsinkin toisen asteen terveysalan koulutuksesta ja opettajista on tehty vähän.

Terveysalalla työskentelevät opettajat (jatkossa käytämme käsitettä opettajat) ovat lähtökohtaisesti asiantuntijoita kahdella laajalla erityisosaamisen alueella, terveysalan sisällöissä ja pedagogiikassa (Laurencelle ym. 2016). Aihetta käsittelevissä tutkimuksissa opettajien työhyvinvointia on tarkasteltu muun muassa henkilön ammatti-identiteetin muutoksen näkökulmasta. Muutos esimerkiksi sairaanhoitajasta hoitotyön opettajaksi saattaa olla emotionaalisesti kuormittava prosessi (Koivusalo ym. 2014), sillä se luo jännitteitä opettajan substanssi- ja pedagogisen toimintaorientaation välille (Holopainen ym. 2007). Joissakin tapauksissa opettaja kokee akateemisten opettaja-opintojensa vieraannuttavan hänet käytännön substanssiosaamisesta (Leonard ym. 2016). Työympäristön monipuolistuminen ja kansainvälistyminen luovat uusia haasteita opettajan pedagogiseen osaamiseen (Guy ym. 2011), vuorovaikutusosaamiseen sekä kulttuuriseen kompetenssiin (Lassenius

2007). Opettajan vuorovaikutusosaamisen tulisi olla opiskelijoiden yksilölliset tarpeet huomioivaa (Matthew-Maich ym. 2015) ja työelämän kanssa dialogista (Haugan ym. 2012). Tieto- ja viestintätekniiikan opetus- käyttö terveysalan oppilaitoksissa on lisääntynyt (Onnismaa 2010), mikä mahdollistaa uusien opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen soveltamisen, mutta lisää opettajien pedagogisten ja opetusteknologisten taitojen kehittämisen tarvetta. Kokemukset riittävästä tutkimus- ja kehittämisosaamisesta vähensivät hyvinvointialojen opettajien stressiä (Turpeenniemi 2008). Opettajien tutkimustiedon hyödyntämistäidot lisääntyivät muun muassa opettajan koulutustason nousun myötä (Koivula ym. 2011). Opettajan eettinen toiminta ja sen osaaminen lisäsivät heidän toimintaedellytyksiään opiskelijoiden ja esimerkiksi harjoittelupaikkojen edustajien kanssa (Salminen ym. 2013).

Valtionrahoituksessa ja -ohjauksessa on viime vuosina tapahtunut ammattikorkeakoulujen toimintaan vaikuttavia muutoksia. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteena on leikata toimintojen päällekkäisyyksiä ja kustannuksia sekä toisaalta lisätä työelämäyhteistyötä ja yksilöllisiä opintopolkuja (OKM 2016). Muutokset lisännevät opettajien osaamisvaatimuksia ja työmäärää samalla, kun alalle työllistyvien opettajien määrä näyttäisi olevan pienenevässä. Opetushallinnon tilastopalvelun (2017) mukaan vuonna 2013 ammatillisissa oppilaitoksissa työskenteli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla 2262 opettajaa ja vuonna 2016 enää 1434 opettajaa. Ammattikorkeakouluissa vastaavan opetushenkilökunnan henkilötyövuosien määrä oli vuonna 2011 noin 1850 ja vuonna 2016 enää 1538.

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata terveysalan ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opettajien kokemuk-

sia henkilökohtaisesta ja työyhteisönsä työhyvinvoinnista. Lisäksi selvitettiin vastaajien tyytyväisyyttä ammatilliseen osaamiseensa ja sen yhteyttä työhyvinvointiin. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa terveysalalla työskentelevien opettajien työhyvinvoinnista ammatillisen osaamisen näkökulmasta sekä työhyvinvoinnin ja ammatillisen osaamisen yhteydestä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaiseksi terveysalalla työskentelevät opettajat arvioivat henkilökohtaisen ja työyhteisönsä työhyvinvoinnin?
2. Millaiseksi terveysalalla työskentelevät opettajat arvioivat tyytyväisyytensä omaan ammatilliseen osaamiseensa?
3. Mitkä ammatillisen osaamisen tekijät ovat yhteydessä henkilökohtaisen ja työyhteisön työhyvinvoinnin kokemi-

Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimuksen mittari

Tutkimus toteutettiin valmiilla Työhyvinvointi-indeksikysely -mittaristolla (Saaranen ym. 2015), joka perustuu työhyvinvoinnin neljän osa-alueen malliin (työolot, työntekijä ja työ, työyhteisö ja ammatillinen osaaminen). Alkuperäinen mittari on kehitetty peruskoulun ja lukion henkilöstön työhyvinvoinnin kartoittamiseen. Mittaria uudistettiin tässä tutkimuksessa siten, että sen muuttujat soveltuvat mittaamaan terveysalan ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opettajien työhyvinvointia ja heidän tyytyväisyyttään ammatilliseen osaamiseensa. Mittari rakennettiin internet-pohjaiseksi kyselylomakkeeksi, ja sen esitestaukseen osallistui yhden ammatillisen oppilaitoksen ja ammattikorkeakoulun opettajia sekä harkinnanvarainen otos terveystieteiden opettaja-opiskelijoita. Esitestajia oli yhteensä 18 ja heiltä saadun palautteen perusteella kolmea avointa kysymystä selkeytettiin.

Mittarissa oli yhteensä 11 taustamuuttujakysymystä. Henkilökohtaista ja työyhteisön työhyvinvointia sekä työhyvinvointia edistävää toimintaa arvioitiin Likert-asteikollisilla muuttujilla (1 = erittäin huono, 2 = melko huono, 3 = kohtalainen, 4 = melko hyvä, 5 = erittäin hyvä). Lisäksi mittaristossa on 57 työhyvinvoinnin eri osa-alueisiin (työolot, työntekijä ja työ, työyhteisö ja ammatillinen osaaminen) liittyvää Likert-asteikollista muuttujaa (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä). Tässä artikkelissa raportoidaan henkilökohtaisen ja työyhteisön työhyvinvoinnin ja ammatillisen osaamisen tulokset.

Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Tutkimus kohdistettiin entisen Etelä-Suomen läänin alueella olevien suomenkielisten terveysalan ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opetushenkilöstölle. Tässä tutkimuksessa kohderyhmänä ovat ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen terveysalalla työskentelevät opettajat. Tutkimukseen osallistujat toimivat vastausajankohtana esimerkiksi lehtorina, tuntiopettajana, yliopettajana tai oppilaitoksen kehittämishankkeissa. Osa tutkimukseen osallistujista oli taustakoulutukseltaan jokin muu kuin terveysalan ammatillainen (esimerkiksi kieltenopettaja).

Tutkimuksesta kieltäytyi yksi ammattikorkeakoulu ja neljä ammatillista oppilaitosta, jotka perustelivat poisjäämistään esimerkiksi samanaikaisilla sisäisillä työhyvinvointikartoituksillaan. Tutkimusaineisto kerättiin yhdentoista terveysalan ammatillisen oppilaitoksen ja kuuden ammattikorkeakoulun opetushenkilöstöltä vuonna 2011. Tutki-

mukseen osallistumisesta ja kyselylomakkeeseen vastaamisesta tiedotettiin kaikille työsuhteessa oleville opettajille sähköpostitse oppilaitosten nimettyjen yhteyshenkilöiden kautta.

Aineiston analysointi

Tutkimuksen määrällinen aineisto on analysoitu SPSS for Windows 21.0 -tilasto-ohjelmalla. Opettajien henkilökohtainen ja työyhteisön työhyvinvointi oppilaitoksittain esitetään prosentteina ja ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen erojen merkitsevyyttä on testattu χ^2 -testillä. Ammatillisen osaamisen väittämistä muodostettiin pääkomponenttianalyysin perustuen neljä keskiarvosummamuuttujaa (koulutuksen riittävyys, pedagogiikkaosaaminen, vuorovaikutusosaaminen sekä tutkimustaidot) ja viisi muuttujaa jätettiin yksittäisiksi muuttujiksi (mahdollisuus hyödyntää omia kykyjään työssä, tyytyväisyys kliiniseen osaamiseen opettamassaan aineessa, atk- ja opetusteknologiaan taitoihin, työssä tarvittavaan kielitaitoon ja eettiseen osaamiseen). Kliinistä osaamista käsittelevistä analyyseistä poistettiin niiden opettajien vastaukset, joilla esitietojen mukaan ei ollut terveysalan ammattitutkintoa.

Keskiarvosummamuuttujia ja yksittäisiä muuttujia kuvataan keskiarvoilla ja keskihajonnalla sekä prosenteilla ja frekvensseillä, joista ilmenee, kuinka moni opettaja oli samaa tai eri mieltä väittämistä. Ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajaryhmien erojen merkitsevyyttä testattiin Mann-Whitneyn U-testillä. Työhyvinvoinnin ja ammatillisen osaamisen yhteyttä tarkastellaan Spearmanin korrelaatiokertomella. Tilastollisen merkitsevyyden rajana kaikissa testeissä käytettiin arvoa $p < 0,05$ (Polit & Beck 2010).

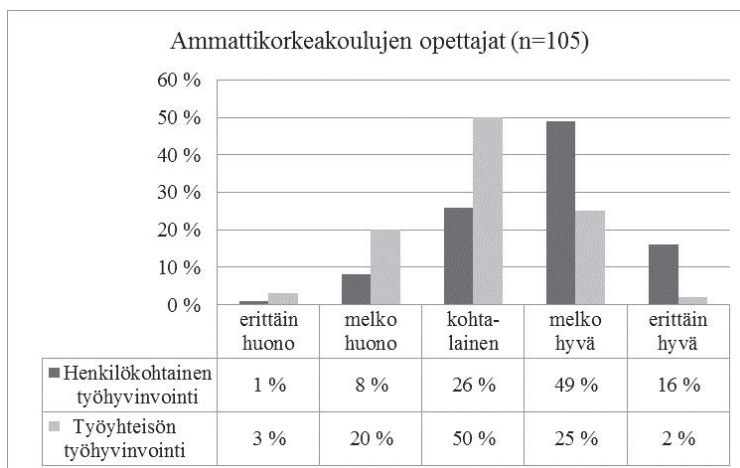
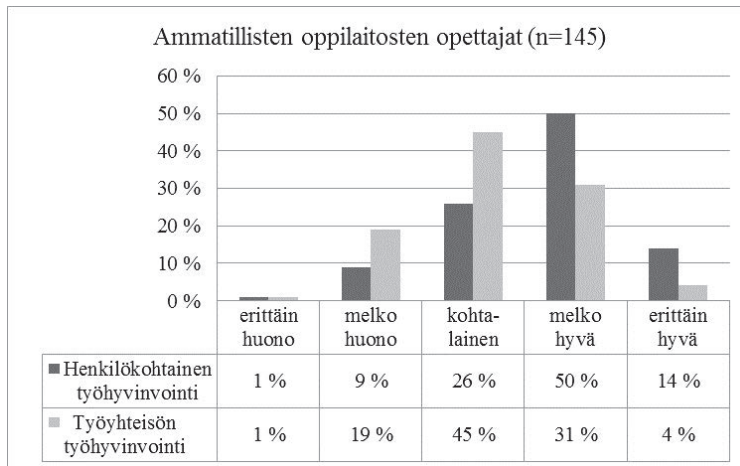
Tutkimustulokset

Tutkimukseen osallistujien kuvaus

Tutkimukseen osallistui 250 opettajaa (N=666), näin ollen tutkimuksen vastausprosentti oli 38%. Ammatillisista oppilaitoksista vastasi 145 opettajaa (N=353, vastausprosentti 41%) ja ammattikorkeakouluista 105 opettajaa (N=313, vastausprosentti 34%). Terveysalan ammattitutkintoa ei joko ollut tai heidän vastuksensa puuttui 41 (16%) vastaajalta. Heistä ammatillisten oppilaitosten opettajia oli 36 ja ammattikorkeakoulujen opettajia 5.

Opettajien henkilökohtainen työhyvinvointi ja työyhteisön opettajien työhyvinvointi

Ammatillisten oppilaitosten opettajista 64% arvioi henkilökohtaisen työhyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi. Vastaavasti työyhteisönsä työhyvinvoinnin hyväksi tai erittäin hyväksi arvioi vain 35% ammatillisten oppilaitosten opettajista. Ammattikorkeakoulujen opettajien vastaavat luvut olivat 65% ja 27% ($p < 0,001$). (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Vastaajien arviot omasta henkilökohtaisesta ja työyhteisönsä työhyvinvoinnista.

Opettajien tyytyväisyys ammatilliseen osaamiseen ja sen yhteys työhyvinvointiin

Opettajat arvioivat tyytyväisyytensä omaan ammatilliseen osaamisensa pääsääntöisesti melko hyväksi sekä ammatillisissa oppilaitoksissa (ka 3,43–4,14) että ammattikorkeakouluissa (ka 3,29–4,19) (Taulukot 1 ja 2). Tyytyväisyys vuorovaikutusosaamiseen oli ammattikorkeakouluissa korkeampaa kuin ammatillisissa oppilaitoksissa ($p=0,033$). (Taulukko 1.) Ammatillisten oppilaitosten opettajat olivat tyytyväisempiä työssä tarvitsemaansa kielitaitoon kuin ammattikorkeakoulun opettajat ($p<0,001$). (Taulukko 2.)

Opettajien kokemuksella koulutuksen riittävydestä oli kohtalainen yhteys henkilökohtaisen työhyvinvointiin ammatillisissa oppilaitoksissa ($r=0,43$ $p<0,001$) ja heikko yhteys ammattikorkeakouluissa ($r=0,25$ $p=0,009$). Koulutuksen riittävydellä oli heikko yhteys työyhteisön työhyvinvointiin sekä ammatillisissa oppilaitoksissa ($r=0,29$ $p<0,001$) että ammattikorkeakouluissa ($r=0,23$ $p=0,019$). Tutkimusosaamisella oli heikko yhteys ammatillisten oppilaitosten opettajien henkilökohtaisen ($r=0,23$ $p=0,006$) ja työyhteisötason hyvinvointiin ($r=0,20$ $p=0,017$). (Taulukko 3.)

Opettajien mahdollisuuksilla hyödyntää omia kykyjään tehokkaasti työssään oli kohtalainen yhteys henkilökohtaiseen työhyvinvointiin (amatilliset oppilaitokset $r=0,36$ $p<0,001$ ja ammattikorkeakoulut $r=0,31$ $p<0,001$) yhteys työyhteisön työhyvinvointiin oli heikko (amatilliset oppilaitokset $r=0,24$ $p=0,003$ ja ammattikorkeakoulut $r=0,24$ $p=0,014$). Tyytyväisyydellä eettiseen osaamiseen oli yhteyttä ammatillisten oppilaitosten opettajien työhyvinvointiin ($r=0,22$ $p=0,008$). (Taulukko 4.)

Pohdinta

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusluvut saatiin oppilaitosten lupa-käytäntöjen mukaisesti. Kysely välitettiin vastaajille oppilaitoskohtaisten yhdyshenkilöiden kautta vastaajien anonymiteetin turvaamiseksi. Jokainen tutkimukseen osallistunut oppilaitos sai kyseisen koulutusasteen ja oman kouluyhteisönsä yhteistulokset käyttöönsä, mutta oppilaitoksille ei annettu tietoja vastaajien työsuhteesta tai sukupuoli- ja ikäjakaumista. Tällä varmistettiin, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa tutkimusraporteissa. Tutkimukseen osallistujat saivat kyselyyn linkitetyn saatekirjeen, jossa kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta, keskeyttämismahdollisuudesta ja tulosten raportoinnin luottamuksellisuudesta. (Klein 2002, TENK 2012.)

Ammatillisissa oppilaitoksissa vastausprosentti oli korkeampi kuin ammattikorkeakouluissa. Terveysalan ammattikorkeakouluihin suunnataan yleensä Suomessa enemmän tutkimuksia kuin ammatillisiin oppilaitoksiin; se saattoi vaikuttaa ammattikorkeakoulujen opettajien halukkuuteen osallistua tutkimukseen. Tämän tutkimuksen kokonaisvastausprosenttia (38%) voidaan pitää kuitenkin tulosten luotettavuuden kannalta tyydyttävänä. Kahden koulutusasteen vastaajamäärät olivat erisuuriset, mutta tämä ei vaikuttanut käytettyihin tilastollisiin menetelmiin.

Tämä tutkimus suunniteltiin ja tutkimusaineisto kerättiin vuonna 2011. Ammattikorkeakoulujen rahoituksessa on sen jälkeen tapahtunut opettajien työhön vaikuttavia muutoksia, joten tämän tutkimuksen tuloksia tulee tarkastella huomioiden ajan kuluessa muuttunut tilanne. Mittarin validiteettia pyrittiin parantamaan esitestaamalla mit-

Taulukko 1. Tyytyväisyys ammatilliseen osaamiseen (keskiarvosummamuuttujat ja väittämien frekvenssit).

	Ammatilliset oppilaitokset				Ammattikorkeakoulut				p-arvo
	ka ¹ kh ²	eri mieltä ³ %(n)	ei samaa eikä eri mieltä %(n)	samaa mieltä ⁴ %(n)	ka kh	eri mieltä %(n)	ei samaa eikä eri mieltä %(n)	samaa mieltä %(n)	
Koulutuksen riittävyys (n=250)	3,92 0,77				3,72 0,90				ns ⁵
Olen saanut työhöni kuuluviin tehtäviin riittävästi koulutusta		8 (12)	4 (6)	88 (127)		9 (10)	4 (4)	87 (91)	
Koulutusta oman ammattitaidon kehittämiseksi on ollut riittävästi		14 (20)	18 (26)	68 (99)		29 (30)	14 (15)	57 (60)	
Pedagogiikkaosaaminen (n=250)	3,83 0,69				3,78 0,74				ns
Olen tyytyväinen opiskelijoiden arviointitaitoihini sekä opetuksen suunnittelu- ja toteutustaitoihini		10 (14)	12 (18)	78 (113)		13 (14)	8 (8)	79 (83)	
Olen tyytyväinen kasvatustietoihini ja -taitoihini		7 (10)	15 (22)	78 (113)		11 (12)	12 (13)	76 (80)	
Vuorovaikutusosaaminen (n=250)	3,89 0,64				4,01 0,67				p=0,033
Minulla on riittävät valmiudet yksilön ohjaus- ja vuorovaikutustilanteissa		4 (6)	8 (11)	88 (128)		5 (5)	3 (3)	92 (97)	
Minulla on riittävät valmiudet ryhmän ohjaus- ja vuorovaikutustilanteissa		2 (3)	13 (19)	85 (123)		9 (9)	3 (3)	89 (93)	
Minulla on riittävät valmiudet erityistilanteiden kohtaamiseen (esim. opiskelijat/tilanteet) (n=249)		22 (31)	10 (15)	68 (98)		13 (14)	7 (7)	80 (84)	
Tutkimustaidot (n=250)	3,87 0,86				3,67 0,85				ns
Olen tyytyväinen valmiuksiini hakea ja hyödyntää tutkimustietoa		6 (9)	7 (11)	86 (125)		12 (13)	4 (4)	84 (88)	
Minulla on riittävät valmiudet ja taidot tutkimuksen tekemiseen		21 (31)	13 (19)	66 (95)		24 (25)	15 (16)	61 (64)	

Taulukon 1 viitteet: ka(1 = keskiarvo (1 "täysin eri mieltä" –5 "täysin samaa mieltä"), kb(2 = keskiarvo, eri mieltä(3 = jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä, samaa mieltä olevien osuus prosentteina, samaa mieltä(4 = jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä, ns(5 = ei tilastollista merkittävyyttä ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen eroissa (tilastollinen merkittävyyssraja p<0,05).

Taulukko 2. Tyytyväisyys ammatilliseen osaamiseen (yksittäiset muuttujat ja väittämien frekvenssit).

	Ammatilliset oppilaitokset				Ammattikorkeakoulut				p-arvo
	ka ¹ kh ²	eri mieltä ³ %(n)	ei samaa eikä eri mieltä %(n)	samaa mieltä ⁴ %(n)	ka kh	eri mieltä %(n)	ei samaa eikä eri mieltä %(n)	samaa mieltä %(n)	
Minulla on ollut mahdollisuus hyödyntää omia kykyjäni tehokkaasti työssäni (n=250)	4,08 0,88	9 (13)	6 (9)	86 (124)	4,02 1,07	12 (13)	5 (5)	83 (87)	ns ⁵
Olen tyytyväinen kliiniseen osaamiseeni opetuksessani (n= 209)	3,91 0,88	8 (9)	13 (14)	78 (86)	3,86 0,91	7 (7)	17 (17)	76 (76)	ns
Olen tyytyväinen atk-taitoihini ja muihin opetus-tekniologiisiin taitoihini (n= 250)	3,43 1,12	28 (41)	9 (13)	63 (91)	3,29 1,19	34 (36)	9 (9)	57 (60)	ns
Olen tyytyväinen työssä tarvittavaan kielitaitooni (n= 250)	3,83 0,94	10 (15)	17 (24)	73 (106)	3,30 1,24	34 (36)	7 (7)	59 (62)	p<0,001
Olen tyytyväinen tai minulla on riittävä opetuksessa ja päätöksenteossa tarvittava etiikan osaaminen. (n= 250)	4,14 0,68	3 (5)	7 (10)	90 (130)	4,19 0,72	5 (5)	1 (1)	94 (99)	ns

Taulukon 2 viitteet: ka(1=keskiarvo (1 "täysin eri mieltä" –5 "täysin samaa mieltä"), kb(2=keskiarvo, eri mieltä(3=jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä olevien osuus prosentteina, samaa mieltä(4=jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä, ns(5=ei tilastollista merkittävyyttä ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen eroissa (tilastollinen merkittävyyssraja p<0,05).

Taulukko 3. Ammatillisen osaamisen yhteys (keskiarvosummamuuttujat) henkilökobtaiseen työhyvinvointiin ja työyhteisön työhyvinvointiin.

Ammatillisen osaamisen keskiarvosumma-muuttuja	Henkilökohtainen työhyvinvointini terveysalan opettajan työssäni on tällä hetkellä		Terveysalan opettajien yleinen työhyvinvointi työyhteisössäni kokonaisuutena	
	Ammatilliset oppilaitokset	Ammattikorkeakoulut	Ammatilliset oppilaitokset	Ammattikorkeakoulut
Koulutuksen riittävyys	0,43 p<0,001 (n=143)	0,25 p=0,009 (105)	0,29 p<0,001 (142)	0,23 p=0,019 (104)
Pedagogiikka-osaaminen	0,14 ns ¹ (143)	0,15 ns (105)	0,10 ns (142)	0,11 ns (104)
Vuorovaikutus-osaaminen	0,16 ns (143)	0,23 p=0,017 (105)	0,09 ns (144)	0,09 ns (104)
Tutkimus-osaaminen	0,23 p=0,006 (143)	0,04 ns (105)	0,20 p=0,017 (142)	0,02 ns (104)

Spearmanin korrelaatiokertoimen raja-arvoina on käytetty: 0,3–0,5=kohtalainen korrelaatio, 0,1–0,3=heikko korrelaatio, <0,1=ei lineaarista yhteyttä. Tilastollinen merkitsevyysraja p<0,05. ns(1=ei tilastollista merkitsevyyttä).

Taulukko 4. Ammatillisen osaamisen yhteys (yksittäiset muuttujat) henkilökobtaiseen työhyvinvointiin ja työyhteisön työhyvinvointiin.

Ammatillisen osaamisen yksittäiset muuttujat	Henkilökohtainen työhyvinvointini terveysalan opettajan työssäni on tällä hetkellä		Terveysalan opettajien yleinen työhyvinvointi työyhteisössäni kokonaisuutena	
	Ammatilliset oppilaitokset	Ammattikorkeakoulut	Ammatilliset oppilaitokset	Ammattikorkeakoulut
Minulla on ollut mahdollisuus hyödyntää omia kykjäni tehokkaasti työssäni	0,36 p<0,001 (143)	0,31 p<0,001 (105)	0,24 p=0,003 (142)	0,24 p=0,014 (104)
Olen tyytyväinen kliiniseen osaamiseeni opetuksessani	0,16 ns ¹ (102)	0,13 ns. (100)	0,06 ns (102)	0,01 ns (99)
Olen tyytyväinen atk-taitoihini ja muihin opetus-teknologisiin taitoihini	0,15 ns (143)	0,24 p=0,013 (105)	0,21 p=0,012 (142)	0,09 ns (104)
Olen tyytyväinen työssä tarvittavaan kielitaitooni	0,05 ns (143)	0,15 ns (105)	0,07 ns (142)	0,18 ns (104)
Olen tyytyväinen tai minulla on riittävä opetuksessa ja päätöksenteossa tarvittava etiikan osaaminen.	0,22 p=0,008 (143)	0,13 ns (105)	0,12 ns (105)	0,18 ns (104)

Spearmanin korrelaatiokertoimen raja-arvoina on käytetty: 0,3–0,5=kohtalainen korrelaatio, 0,1–0,3=heikko korrelaatio, <0,1=ei lineaarista yhteyttä. Tilastollinen merkitsevyysraja p<0,05. ns(1=ei tilastollista merkitsevyyttä).

tari molemmilla koulutusasteilla. Ammatillisen osaamisen keskiarvosummamuuttujat ja yksittäiset muuttujat muodostettiin perustuen pääkomponenttianalyysin tuloksiin, millä haluttiin parantaa tutkimuksen rakentevaliditeettia. Cronbachin α -arvo oli mittarin ammatillisen osaamisen osa-alueella 0,873 ollen keskiarvosummamuuttujissa välillä 0,647–0,742. Mittarin yli 0,7 Cronbachin α -arvoa pidetään hyvänä mittarin sisäistä johdonmukaisuutta osoittavana arvona. Keskiarvosummamuuttujien sisäiset korrelaatiot vaihtelivat välillä $r=0,412$ – $0,586$, joita voidaan pitää kohtalaisina. (Laijärvi & Kaunonen 2005, Polit & Beck 2010.) Tutkimuksen luotettavuutta parannettiin sillä, että kliinisen osaamisen osa-alueelta analyysiin otettiin vain niiden vastaajien vastaukset, joilla oli terveysalan ammattitutkinto.

Keskeisten tulosten tarkastelu

Tämä tutkimus tuo uutta tietoa terveysalalla työskentelevien opettajien työhyvinvoinnista sekä heidän osaamistarpeiden eroista ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa. Tulokset osoittivat lisäksi, että opettajien ammatillisella osaamisella oli yhteyttä työhyvinvointiin.

Tutkimukseen vastanneet opettajat kokivat henkilökohtaisen työhyvinvointinsa paremmaksi kuin työyhteisön työhyvinvoinnin. Tulos on samansuuntainen Saarasen ym. (2015) peruskoulun opettajien työhyvinvointitutkimuksen tulosten kanssa, joissa ilmeni koulun yhteisöllisyyden merkitys henkilöstön työhyvinvointiin ja terveyteen. Aikaisemman tutkimustiedon (esim. Saarinen ym. 2016) mukaan työyhteisön henkilo-suhteet ja ilmapiiri vaikuttavat henkilöstön halukkuuteen sitoutua työpaikkaansa.

Opettajien tyytyväisyys koulutuksen riittävyteen sekä tyytyväisyys mahdollisuuksiin hyödyntää omia kykyjään työssä olivat työhyvinvointiin yhteydessä olevia tekijöitä. Aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Holopainen ym. 2007, Laurencelle ym. 2016)

riittävän vahva kliininen ja pedagogiikan osaaminen on liitetty osaksi hoitotyön opettajuutta. Myös tässä tutkimuksessa opettajien pedagogisella ja kliinisellä osaamisella oli positiivinen yhteys henkilökohtaiseen työhyvinvointiin, joskin yhteydet olivat tilastollisesti heikkoja.

Vuorovaikutusosaamisen positiivinen yhteys työhyvinvointiin tuli selkeämmin esille ammattikorkeakouluissa kuin ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammatillisten oppilaitosten opettajien vastauksissa korostui tyytymättömyys erityistilanteiden hallintataitoihin (esim. oppilaiden kanssa tapahtuvat erityistilanteet). Ammatillisessa koulutuksessa osa opiskelijoista on alle 18-vuotiaita ja opiskelijoiden erityistuen tarve kasvaa muun muassa maahanmuuttajataustaisten sekä toisaalta erilaisten käytös- ja oppimishäiriöistä kärsivien opiskelijoiden määrän lisääntyessä. (Lassenius 2007, Adera & Bullock 2010.)

Tässä tutkimuksessa opettajien tutkimusosaaminen oli yhteydessä heidän työhyvinvointiinsa vahvemmin ammatillisissa oppilaitoksissa kuin ammattikorkeakouluissa. Aikaisemman tutkimustiedon (esim. Turpeenniemi 2008) mukaan ammattikorkeakoulujen opettajien kokemat puutteet hyödyntää ja tuottaa tutkimustietoa aiheuttaa työperäistä stressiä ja vähentää siten työhyvinvointia. Ammattikorkeakoulujen opettajien työhön kuuluu velvoite hyödyntää tutkittua tietoa, ja heidän tutkimusosaamistaan onkin tutkittu ammatillisia oppilaitoksia enemmän.

Opetusteknologian käyttö on lisääntynyt viime aikoina varsinkin ammattikorkeakouluissa (Onnismaa 2010). Tässä tutkimuksessa opettajat olivat osin tyytymättömiä atk- ja opetustekniseen osaamiseensa molemmilla koulutusasteilla. Ammatillisten oppilaitosten opettajien tyytyväisyys eettiseen osaamiseensa oli yhteydessä työhyvinvointiin. Aikaisemmissa tutkimuksissa (Salminen ym. 2013) terveysalan ammattikorkeakoulujen opettajan eettisen osaamisen lisääntyessä myös opiskelijoiden ja työelämän yhteistyö-

kumppanien suhtautuminen opettajan toimintaan parani.

Johtopäätökset ja suositukset

Tämän tutkimuksen perusteella opettajilta vaadittava ammatillinen osaaminen painottuu eri tavoin ammatillisissa oppilaitoksissa kuin ammattikorkeakouluissa, mikä tulisi huomioida opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa sekä terveysalan koulutuksen tutkimuksessa. Opettajien osaamista ja työhyvinvointia ylläpitää ja lisää koulutuksen riittävyys sekä mahdollisuudet käyttää omia kykyjään työssä ja työyhteisössä. Opettajien pedagoginen koulutus ja osaaminen tulee turvata, ja varsinkin ammatillisten oppilaitosten opettajat tarvitsevat koulutusta toimiessaan erityistukea tarvitsevien oppilaiden kanssa. Opettajien yhteistyö työelämän erilaisten toimijoiden kanssa lisääntyy, joten he tarvitsevat myös siihen liittyvää erityisosaamista. Opettajat

hyödyntävät tutkimustietoa työssään molemmilla koulutusasteilla; tutkimusosaamisen kehittämistarvetta tulisi selvittää erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa. Opettajan toimintaympäristön kansainvälistyessä sekä tutkimus- ja kehittämistehtävien lisääntyessä vieraan kielen taidon merkitys korostuu entisestään erityisesti ammattikorkeakouluissa. (OKM 2016.)

Terveysalan oppilaitosten opettajien työn laatu tulevaisuuden hoitajien kouluttajina ja hoitotyön kehittäjinä varmistetaan panostamalla opettajien ammatilliseen osaamiseen ja työhyvinvointiin. Opettajien ammatillista osaamista tulisikin tutkia voimavaralähtöisestä tutkimusnäkökulmasta.

VASTUUALUEET

Tutkimuksen suunnittelu: KH, TS, KT, aineistonkeruu: KH, aineiston analyysi: KH, käsikirjoituksen kirjoittaminen: KH, TS, KT, käsikirjoituksen kommentointi: TS, KT

LÄHTEET

- Adera B.A. & Bullock L.M. (2010) Job stressors and teacher job satisfaction in programs serving students with emotional and behavioural disorders. *Emotional and Behavioural Difficulties* **15**(1), 5–14.
- Guy J., Taylor C., Roden J., Blundell J. & Tøllhurts G. (2011) Reframing the Australian nurse teacher competencies: Do they reflect the 'REAL' world of nurse teacher practice? *Nurse Education Today* **31**(3), 231–237.
- Haugan G., Sørensen A-H. & Hanssen I. (2012) The importance of dialogue in student nurses' clinical education. *Nurse Education Today* **32**(4), 438–442.
- Holopainen A., Hakulinen-Viitanen T. & Tossavainen K. (2007) Nurse teacherhood: Systematic descriptive review and content analysis. *International Journal of Nursing Studies* **44**(4), 611–623.
- Kasvio A. (2010) Suomalaisen työelämän muutokset työterveyden näkökulmasta. Teoksessa K-P, Martimo, M. Antti-Poika, J. Uitti. (toim.). *Työstä terveystä*. Duodecim, Helsinki, 25–35.
- Klein J. (2002) Issues surrounding the use of the Internet for data Collection. *The American Journal of Occupational Therapy* **56**(3), 340–343.
- Koivula M., Tarkka M.T., Simonen M., Katajisto J. & Salminen L. (2011) Research utilization among nursing teachers in Finland: A national survey. *Nurse Education Today* **31**(1) 24–35.
- Koivusalo H., Joronen K. & Koivula M. (2014) Hoitotyön opettajaopiskelijoiden ammatti-identiteetti hoitotieteen pedagogisissa opinnoissa. *Hoitotiede* **26**(3), 154–165.
- Laijärvi H. & Kaunonen M. (2005) Keskiarvo-asteikot hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* **17**(2), 89–96.
- Lassenius Y. (2007) Kulturell mångfald, en utmaning för lärare inom närvarदारutbildningen. *Vård i Norden* **27**(2), 14–20.
- Laurencelle F.L., Scanlan J.M. & Brett A.L. (2016) The meaning of being a nurse educator and nurse educators' attraction to academia: A phenomenological study. *Nurse Education Today* **39**(4), 135–140.
- Leonard L., McCutcheon K. & Rogers K.M.A. (2016) In touch to teach: Do nurse educators need to maintain or possess recent clinical practice to facilitate student learning? *Nurse Education in Practice* **16**(1), 148–151.
- Matthew-Maich N., Martin L., Ackerman-Rainville R., Hammond C., Palma A., Sheremet D. & Stone R. (2015) Student perceptions of effective nursing educators in clinical practice. *Nursing Standard* **29**(34), 45–52.
- Mäkinieniemi J.P., Bordi L., Heikkilä-Tammi K., Seppänen S. & Laine N. (2014) *Psykososiaalisiin kuormitus- ja voimavaratekijöihin liittyvä työhyvinvointitutkimus Suomessa 2010–2013*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:18, Helsinki.

- OKM (2016) *Osaaminen ja koulutus*. [minedu.fi](http://www.minedu.fi/osaaminenjakoulutus/ammattikoulutusreformi/?lang=fi) <http://www.minedu.fi/osaaminenjakoulutus/ammattikoulutusreformi/?lang=fi> (27.12.2016)
- Onnismaa J. (2010). *Opettajien työhyvinvointi. katsaus opettajien työhyvinvointitutkimuksiin 2004–2009*. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2010:1.
- Opetushallinnon tilastopalvelu (2017) <https://vipunen.fi/fi-fi> (12.3.2017)
- Polit D.F. & Beck C.T. (2010) *Essentials of nursing research. Appraising evidence of nursing practice*. Lippicott Williams & Wilkins. Philadelphia.
- Saaranen T., Pertel T., Streimann K., Laine S. & Tossavainen K. (2015) *The occupational well-being of school staff: Experiences and results from an action research project realized in Finland and Estonia in 2009–2014*. University of Eastern Finland, Reports and Studies in Health Sciences 16. Kuopio.
- Saaranen T., Jaakkola N., Helistö M. & Hyvärinen K. (2016) Opettajien työhyvinvointi ja sen kehittäminen. Teoksessa: T. Saaranen, M. Koivula, H. Ruotsalainen, C. Wärnä-Furu, L. Salminen (toim.). *Terveysalan opettajan käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 311–326.
- Salminen L., Metsämäki R., Numminen O. & Leino-Kilpi H. (2013) Nurse educators and professional ethics – ethical principles and their implementation from nurse educators' perspective. *Nurse Education Today* **33**(11), 133–137.
- STM (2016) *Työhyvinvointi*. <http://www.stm.fi/tyoelama/tyohyvinvointi/> (6.5.2016)
- Tengland P.A. (2011) The concept of work ability. *Journal of Occupational Rehabilitation* **21**, 275–285.
- TENK (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (21.3.2017)
- Turpeenniemi K. (2008) *Siedä olevaa – muuta tulevaa. Hyvinvointialojen opettajien stressin kokeminen*. Acta Universitatis Lapponiensis 138. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Työterveyslaitos (2016) *Työhyvinvointi*. <http://www.ttl.fi/fi/tyohyvinvointi/Sivut/default.aspx/> (6.5.2016)
- Watts J. & Robertsson N. (2011) Burnout in university teaching staff: A systematic literature review. *Educational Research* **53**(1), 33–50.

*Kari Hyvärinen, TtM, lehtori, Metropolia ammattikorkeakoulu, PL 4030, 00079
Metropolia, kari.hyvarinen@metropolia.fi*

*Terhi Saaranen, TtT, dosentti, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Hoitotieteen laitos,
PL1627, 70211 Kuopio, terhi.saaranen@uef.fi*

*Kerttu Tossavainen, THT, professori emerita, Itä-Suomen yliopisto, Hoitotieteen laitos,
PL1627, 70211 Kuopio, kerttu.tossavainen@uef.fi*